

PINGORUÏNES IN FRIESLAND

Klaas van Dijk

In het oostelijk gedeelte van Friesland komen plaatselijk veel pingo-ruïnes voor. Een pingo-ruïne is een rond meertje met een meer of minder duidelijke wal erom heen. Deze pingo-ruïnes zijn in de laatste ijstijd (Würmglaciaal) ontstaan, ongeveer 15.000 jaar geleden. Een ijslens (ijskern) duwde de bovenste grondlagen omhoog. Daardoor ontstond er een bult, pingo genoemd. Het was mogelijk dat de grondlagen boven de ijslens naar beneden gleden en zo een wal rondom de bult vormden.

Toen het klimaat weer warmer werd, smolt het ijs en kon er een kuil ontstaan, meestal gevuld met water en met de wal er nog omheen. In latere eeuwen zijn sommige pingo-ruïnes dichtgegroeid met veen. Soms zijn deze pingo-ruïnes weer uitgeveend waardoor weer een open meertje ontstond.

In het zomerhalfjaar van 1976 hebben de NJN-afdelingen Drachten en Leeuwarden een onderzoek gedaan naar de pingo-ruïnes in oostelijk Friesland, op verzoek van Staatsbos-beheer. Er bestond de indruk dat de pingo-

ruïnes de laatste jaren nogal vervuild en geëutrofeerd waren en tevens door de ontwikkeling naar meer rationalisatie en intensivering van de landbouw meer en meer 'gedempt en/of geëgaliseerd' werden.

De bedoeling was om de 140 plaatsen met pingo-ruïnes eerst op visuele vervuiling en verdere algemene natuurhistorische en geomorfologische indrukken te bekijken en daarna een aantal interessant lijkende pingo-ruïnes wat beter te inventariseren.

Bij deze inventarisatie lag de nadruk op planten en zoetwaterorganismen. Wat betreft planten is een zo'n volledig mogelijke soortenlijst gemaakt en diverse opnames volgens het systeem van Tansley. De waterdieren zijn met daarvoor speciaal gemaakte netten en zeven gevangen.

Ook werd notie genomen van de vervuiling, de bedreiging en de plaats in het landschap en werden er afhankelijk van het jaargetijde ook nog andere natuurhistorische gegevens verzameld.

De meeste pingo-ruïnes waren nog

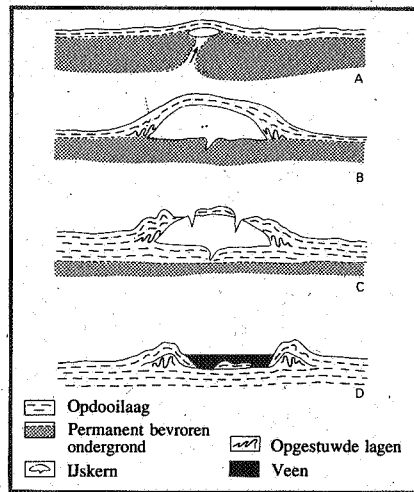
aanwezig zoals ze staan aangegeven op de Topografische kaarten. Sommigen waren echter verdwenen of in een tuin veranderd, een aantal anderen waren al behoorlijk dichtgegroeid met allerlei troep. Weer andere pingo-ruïnes werden gebruikt als open riool of openbare visvijver.

De meeste pingo-ruïnes bleken eutroof te zijn, gezien de vegetatie en de gevangen waterdieren, maar in sommige gevallen was er duidelijk sprake van een verstoring, vele storingsplanten en waterdieren die zich thuis voelen in verontreinigde omgeving.

Toch werden er verschillende mesotrofe en soms zelfs oligotrofe (= voedselarme) overblijfselen aangetroffen, bv. in de pingo-ruïnes in de bossen van Beetsterzwaag. Ook bleken bij sommige pingo-ruïnes nog restanten van de vroegere blauwgraslandvegetatie voor te komen met soorten als blauwe zegge, blonde zegge en spaanse ruiter.

In totaal werden er een 260 plantesoorten gevonden, waaronder kleine en ronde zonnedauw, vrouwenmantel, moeraslathyrus, water-

Ontwikkeling van een pingo.
 (Gewijzigd naar G.W. Holmes, U.S. Geol. Surv. Bull. 1241, 1968 en A. Pissart, Zschr. Geomorph. 7, 1963.)

postelein, veenbes schildvruchtereprijs, moeraskartelblad, vallisneria, eenarig wollegras, galigaan, witte snavelbies, slangewortel (uitgezet?) en wortelloos kroos.

De pingo-ruïnes bleken ook zeer interessant voor diverse waterdieren te zijn. Er werden 28 soorten zoetwatermollusken en dertig soorten water- en oppervlaktewantsen gevangen. Hieronder waren enkele behoorlijk zeldzame soorten en diverse malen werden wantsen gevangen die wezen op vrij voedselarm water. Verder werden er 59 soorten waterkevers gevangen, hieronder waren enkele soorten die nog niet eerder in Friesland waren aangetroffen.

Tenslotte werden er ook nog allerlei bloedzuigers, platwormen, libellen, kaften en kokerjuffers etc. gevangen die meestal op naam werden gebracht. Al met al vormen de pingo-ruïnes een landschappelijk zeer belangrijk element in het coulissenlandschap van oostelijk Friesland; als overblijfsel van de laatste ijstijd vormen ze nu een toevluchtsoord voor vele planten en dieren. ❧❧

Klaas van Dijk heeft dit artikel geschreven namens de NJN afdeling Leeuwarden en Drachten.

